

Marek Pokorný: A znovu G. F.

Text: Marek Pokorný

Dobové sociální, politické a ideové konflikty a regresy většina současníků Gustava Flauberta stále ještě chápala jako obtíže provázející naplňování příslibů moderny. Spisovatel sám se už ale s plným vědomím prohraboval v jejích ruinách.

Jestliže Flaubertův chránělec a přítel Guy de Maupassant ve své Studii o Gustavu Flaubertovi, publikované jako předmluva k vydání *Bouvarda a Pécucheta* z roku 1885 (první, posmrtné vydání je z roku 1881), tvrdí, že v knize „skutečnými postavami jsou systémy, ne již lidé“¹ a myšlenky se tu „pohybují, spojují, bojují spolu a ničí se jako lidé“, vystihl přesně Flaubertovo groteskní zúčtování s falešnými nadějemi moderny. Flaubertova pozdní, nedokončená kniha je totiž jakousi travestií největšího podniku francouzského osvícenství, osmadvacetisvazkové *Encyklopedie aneb Racionálního slovníku věd, umění a řemesel*. Svě apodiktické „sic!“ tu mumlá mnohohlas vzájemně se potírajících teorií, faktů a metod, artikulovaných na přeskáčku aktéry obvykle opakujícími floskule volně cirkulující ve veřejném prostoru a odvolávajícími se na autority, které – jak spisovatel hodlal doložit svým souběžně s *Bouvardem a Pécuchetem* koncipovaným a rovněž nedokončeným *Slovníkem přejetých myšlenek* – samy mají máslo na hlavě. Flaubertova škodolibost, vykoupená každodenní spisovatelskou dřinou, je ale spíše metafyzicky ironickým povzdechem než nihilistickým krédem.

Projekční plochou onoho mumlání tísnícího se davu konkurujících si vědeckých systémů, návodů a metod, které se týkají civilizací rozparcelovaných částí sociálního i individuálního života (zemědělství, politika, hygiena atd.), jsou dvě osoby, dvě individua, jimž moderní doba přisuzuje podle všeho statut činného subjektu. Flaubert paradoxně poukazuje

na to, že je tomu naopak: systémům, ideologiím a názorům subjekt podléhá, nechává se jimi vláčet, ačkoli je měl za nástroje vlastní praxe, svého sebeuskutečnění. *Bouvard a Pécuchet* jako kniha daleko otevřenější než předchozí Flaubertovy romány demonstruje absenci pevného bodu či hierarchie, která uděluje světu smysl. „Jako Manet,“ píše v souvislosti s literární kompozicí *Citové výchovy* Pierre Bourdieu, „i Flaubert opouští jednotící perspektivu sbíhající se v jednom ústředním bodě a nahrazuje ji tím, co bychom mohli s Panofským nazvat jako ‚skládání‘ prostor. Myslíme tím prostor z vedle sebe položených částí, bez uplatnění jakéhokoli výsadního, hierarchizujícího hlediska.“²

Citová výchova modelovala prostřednictvím formálně brilantních proměn a radikálních kompozičních řešení³ sociální prostor vyprávění jako pole sociálních vztahů, a zároveň tak ustavovala Flaubertovu pozici, tedy možnost neúčastnit se, zaručit svou autonomii tvůrčím činem. Nedokončený román *Bouvard a Pécuchet* nabízí už jenom zacyklené sekvence marnosti a koncept autora jako dělníka přeskupujícího písek myšlenek a slov z jedné hromady na druhou.⁴ Což je poslední pokus, jak si zachovat odstup od všeho. O *Bouvardovi a Pécuchetovi* tak platí ještě víc to, co Bourdieu píše o Citové výchově: „Je to text bez přesahu.“⁵

-
1. Guy de Maupassant: Studie o Gustavu Flaubertovi. In Guy de Maupassant: Petr a Jan, studie, črty a korespondence, Praha 1957, s. 261. ←
 2. Pierre Bourdieu: Pravidla umění. Vznik a struktura literárního pole, Brno 2010, s. 155 ←
 3. Viz Carlo Ginzburg: Co skrývá bílé místo, In: Carlo Ginzburg: Mocenské vztahy. Historie, rétorika, důkaz, Praha 2013, s. 101-118 ←
 4. „Bloudím v kombinacích své druhé kapitoly, té o vědách, a dělám si k tomu znovu poznámky o fyziologii a terapeutice, z komické stránky – a to není maličkost. Pak jim (svým hrdinům) musím dát srozumitelnost a plastiku. Myslím, že ještě nikdo nezkusil vyjádřit komiku myšlenek. Není vyloučeno, že se v tom utopím, ale jestli se z toho vyhrabu, nezaslouží si země té pocty, abych po ní šlapal.“ Z dopisu Gustava Flauberta paní Roger des Genettes, 2. dubna 1877. In Gustav Flaubert: Dopisy, Praha 1970, s. 341 ←
 5. Viz pozn. 2 ←

